

Baltık Paganizminde Tanrıçalar: Litvanya Çağdaş Tekstil Sanatçılarının Eserlerinde Tanrıça Sembolleri

Jovita SAKALAUŠKAITE KURNAZ*

Özet

21. yüzyılda ortaya çıkan *yavaş kültür* akımı, sanat ve kültür alanında da değişikliklere yol açmıştır. Daha fazla ekolojik ürünler üretmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve kültürün asıl köklerine dönmek, sanatçıların, tasarımcıların ve araştırmacıların önemli amaçlarından biri olmuştur. Litvanya’da, birçok sanatçı eski Baltık kültüründen ilham alarak sergiler açmakta, yeni ürünleri tasarlamakta ve yeni nesil antropologlar yeniden Baltık kültürünün özünü bulmak için çabalamaktadır. Bu makalenin amaçlarından birisi, kısaca, Baltıkların kimliğini, eski inancını ve kültürünü tanıtarak çağdaş tekstil sanatlarında onun yansımalarını incelemektir. Ayrıca, Baltık paganizmindeki tanrıçaların, Litvanyalı tekstil sanatçılarının 2016 Mayıs ayında açtığı sergide yer alan eserlere yansımaları da tartışılacaktır. Serginin konsepti, ‘Çağdaş Tekstilde Baltık Sembolleri’ olup, sergide yer alan eserler bu bağlamda incelenmiştir. Eserlerde Baltık tanrıçalarının sembollerinin nasıl yorumlandığı ve sembollerin esere nasıl yansıdığı irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tekstil Sanatı, Baltık Sembolleri, Baltık Paganizmi.

The Goddesses of Baltic Paganism: Goddess Symbols in the Works of Lithuanian Contemporary Textile Artists

Abstract

The trend of slow culture, which emerged in 21st century, also led to changes in the field of art and design. Producing more ecological products, ensuring sustainability, and returning to cultural roots have been an important aim of artists, designers, and researchers. In Lithuania, many artists have been inspired by ancient Baltic culture, in particular textile and fiber artists, who work with new/old concepts. This paper aims to explain briefly the identity of the Balts, their ancient beliefs and culture, and to discuss the reflection of the Baltics symbols on contemporary textile arts in Lithuania. In addition, the exhibition entitled ‘Baltic Symbols in Contemporary Textiles’ held in Lithuania on the 6th of May 2016 is examined and discussed. The interpretation of the Baltic Goddess is analyzed in context of symbols reflected in the artworks.

Keywords: Textile Art, Baltic Symbols, Baltic Paganism.

Giriş

Bu makalede, Litvanyalı çağdaş tekstil sanatçılarının yapıtlarını daha iyi anlayabilmek ve yorumlamak için, Baltıkların kimliği, eski inancı ve kültürü tanıtarak, çağdaş tekstil sanatlarında bu kültürün yansımaları incelenmiştir. Bu amaçla, öncelikle, Baltık paganizmi ile ilgili kaynaklar araştırılmıştır. Ancak kaynak sayısının fazlalığı ve bunlar arasındaki tutarsızlık, çalışma sırasında yaşanan en büyük sorun olmuştur. Hıristiyanlık öncesi inanç ve Baltık paganizm pek çok araştırmacının ilgisini çekmiştir. İlk kaynaklar 7. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelmektedir. Bu kadar geniş bir zaman dilimine dağılan çalışmaların yazarları birbirlerinden oldukça farklı bakış açıları ile Baltık paganizmini değerlendirmişlerdir. Bu nedenlerle bu makalede günümüz antropologları ve arkeologları tarafından kabul görmüş kaynakçalar esas alınmıştır.

Dilsel ve/veya etnolojik algıya göre Baltıklar, Proto-Baltık dilinden türemiş Baltık dilini kullanmışlar ya da hâlâ bu dili kullanan Hint-Avrupa¹ kabilelerinden ve/veya etnik gruplarından gelmektedirler (Gimbutas, 1963: 21). Baltıkların dini ve mitolojisi ile ilgili en eski bilgiler M.Ö. 5 yüzyıllara ait kayıtlarda bulunmaktadır. Baltıkların yaşadığı bölge Baltık denizinin batısından başlayıp, Volga ve Oka nehirlerinin doğudaki subaşına kadar uzanmakta olup, Kuzey Daugava ve Vistula nehri ve Güney Pripyat arasındaki büyük bölgeyi kapsamaktadır (Veliu, 1996: 24).

Hıristiyanlık öncesi inanç, Baltık paganizmi, pek çok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Buna göre ilk kaynaklar 7. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelmektedir. Bu kadar geniş bir zaman dilimine dağılan çalışmaların yazarları birbirlerinden oldukça farklı bakış açıları ile Baltık Paganizmini değerlendirmişlerdir. Kaynak sayısının fazlalığı ve bunlar arasındaki tutarsızlık çalışma sırasında yaşanan sorunlardan biri olmuştur. Bu nedenlerle bu makalede, günümüz antropologları ve arkeologları tarafından kabul görmüş kaynakçalar esas alınmıştır.

Latince *pāgānus*, kırsal, rustik, köylüler demektir. Romalılara göre *pagan*, belli bir bölgede yaşayan kişidir; daha sonraki dönemlerde *pagan* sözcüğü *köylü*, yaşadığı yere (bir köy ya da kasaba olsun) kendilerini yakından iliş-

kilendiren, devletine, tanrılara saygı duyan bir insandır; 4. yüzyıldan itibaren Hıristiyan literatüründe *paganizm* kelimesi bir terim olarak arkaik dinleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Balsys, 2014: 16).

Baltık paganizmi, çok tanrılı eski *Hint-Avrupalı* inancın ana özelliğini devam ettirmiş olmasına rağmen, Baltık paganizmi, kadınsı tanrıçaların kültü ile farklılık göstermiştir. Baltık paganizminin felsefesi kısaca şu şekilde açıklanabilir: Doğadan gelen her şey kutsaldır, toprak ana tanrıça, tanrıların tanrıçası olarak bilinmektedir (Zinkevicius, 2005: 38). Baltık inancının ve mitolojisinin gelişme dönemleri üçe ayrılabilir: İlk iki dönem, anaerkil yapıya sahip iken son dönem ataerkildir. Fakat buna rağmen anaerkil kültür tamamen yok olmamıştır. Baltık kültürünün bu özelliği günümüze kadar ulaşarak varlığını hâlâ hissettirebilmektedir (Dunduliene, 1990: 4). Baltık dünya görüşü iki ayrı kutba, gökyüzü-eril ve toprak-kadın/dişil olarak paylaşılmıştır. Gökyüzü-eril kutbu daha dinamik olup ışık ve ateşe; toprak-kadın kutbu daha statik olup su, taş ve bitkilere bağlıdır. Dişil ve eril kutuplar birbirini çeker ve birleştiği anda yeni bir can, varlık ortaya çıkar. Daha ataerkil yapısal sistemde yine de dişil kutup toprak verimlik ve doğurganlık özelliği ile Baltık Paganizmde tanrıçaların sınıflandırma sisteminde yerini korumuştur (Toporov, 2000: 276, 277).

1387 yılında Hıristiyanlık siyasi nedenlerle Litvanyalı soylular tarafından resmi din olarak kabul edilmiştir. Hıristiyanlık öncesi inanç sisteminin tapınaklarının yıkılmasına karar verilmiştir. Fakat özellikle küçük kasabalarda ya da köylerde yaşayan halk eski inançlarını ve geleneklerini uzun yıllar devam ettirmiştir. Litvanya'nın toplumsal düşüncesi ve ideolojisini Hıristiyanlık etkilemiş ve şekillendirmişse de, 18. yüzyıla kadar kasabalarda ve köylülerde pagan geleneklerinin korunduğu belgelenmiştir (Saltanaviciute, 2006: 48). Bunun yanı sıra günümüzde Litvanya kültürü ve gelenekleri incelendiğinde hâlâ bazı pagan geleneklerinin yaşama devam ettiğini görülebilmektedir. Ancak bu gelenekler Hıristiyan adetleri ile oldukça iç içe geçmiş durumdadır. Örneğin, pagan döneminden kalan 'Zolines Bayramı' günümüzde 'Meryem'in Göğe Çıkışı' olarak bilinmektedir. Bu bayramda toplanan çiçekler ve farklı

otlar eskiden tapınağa şimdi ise kiliseye götürülmektedir. Litvanya kültürüne özgü buna benzer bir kaç farklı tören ve bayram daha vardır. Bunların bazıları kilise törenleri ile birleşmiş, iç içe geçmiş, bazıları ise kiliseden bağımsız yaşamaya devam etmektedir.

İnanç ve kültür bir bütündür, bir başka deyişle kültür *kült* ile başlayıp zamanla insanın zihinsel ve fiziksel gelişmesi ile beraber kült gelenekleri bir inanca sonra da dine dönüşmüştür. Baltık kültürü, Baltık eski inancı ile beraber gelişmiş olup birçok mitolojik varlığı da içinde barındırmaktadır. Baltık insanının özellikle kadın arketipi, Baltık paganizminde saklıdır. Baltık Paganizmine karşı artan ilgi Litvanya çağdaş sanatçılarının eserlerinde de kendini göstermektedir. Özellikle 1991 yılında, Litvanya bağımsızlığını geri kazandıktan sonra, sanatçılar kendi özlerine, kendi kimliklerine dönmeye ihtiyaç duymuşlardır. Günümüzde heykeltıraş, ressam ya da tekstil sanatçısı olsun, bu sanatçılar geleneksel sanatçılardan farklı olarak daha modern ve kavramsal çalışmalar yaparak sergiler açmaktadırlar.

Kadın Tanrıçaların Sınıflandırılması

Baltık tanrı ya da tanrıçalarını araştıran metinlerde sınıflandırmanın nasıl yapılacağı tam olarak belli değildir. M. Prâtorius² 17. yüzyılda yazılmış kaynakçalarda Prusyalıların ilgi alanlarına göre bölmüştür; örneğin, gökyüzü, toprak, su, hayvanlar, insanlar, iş ve ticaret, mutluluk ve öfke, orman, ve kötü tanrılar gibi. Litvanya ve Prusyalı mitoloji araştırmacıları farklı sınıflandırma yöntemleri kullanmıştır. Örneğin, L. Klimka, tanrıları hiyerarşik bir şekilde; G. Beresnevicius, tanrıların anlamlarına; P. Dundulienė, J. Trimkunas ve M. Gimbutas tanrıları köken ve işlevlerine göre gruplamıştır. Bu makalede en çok bu üç yazarın Baltık paganizm tanrıları sisteminin açıklaması dikkate alınmıştır.

Antropolog M. Gimbutas'a göre (akt.: Trinkunas, 2009: 16,17), Eski Avrupa kültürü *anaerikil* ve *Hint-Avrupa* olarak ayrılmaktadır; dolayısıyla Baltık tanrıları sistemi de iki gruba bölünür: İlk grup, toprak, yeraltı ve su ile ilgili olan tanrıçalar ve tanrılar; diğeri gökyüzü, yıldızlar, güneş ve ay ile ilgili olanlardır. Daha sonraki araştırmacılar ise bu tanrı gruplarını birleştirir.

Baltık kabilelerinin tanrı ve tanrıçalarına verdikleri isimleri birbirinden ayırt etmek oldukça zordur. Özellikle geleneksel şarkılarda bu adlar birbirine karışmıştır. Çeşitli yabancı kaynaklarda yer alan bilgilere göre, 1000'den daha fazla tanrı ve tanrıça adı olduğu bilinmektedir. Ancak tanrı ve tanrıça sayısının 1000'den fazla olmadığı, aynı tanrı ve tanrıçanın birden fazla adı olduğu tahmin edilmektedir (Dundulienė, 1990: 4). Bazı tanrı ve tanrıçaların adları hem Litvanca, hem Letonca olarak vardır, fakat bu çalışmada tanrıçaların sadece Litvanca olarak bilinen adları dikkate alınmıştır. Etnoloji araştırmacıları tarafından da kabul gördüğü şekli ile en önemli tanrıçalar *Zemyna*, *Laima*, *Laime*, *Dalia*, *Giltine*, *Gabija*, *Austeja*, *Laume*, *Ausrine* ve *Saule*'dir (Şekil 1). Ana tanrıça inancı prehistorik dönemden gelmiş olup tanrıçalar su kuşlarına, yılanlara, ceylanlara, aylara dönüşmüştür (Dundulienė, 1990: 4).

Baltık mitolojisinde kadın tanrıçaların en eski grubu *evren tanrıçaları*dır. Ayrıca, ev/hayat (doğum, evlilik ve ölüm) tanrıçaları ve dış dünya (ev dışında) tanrıçaları da vardır. Kısaca tanrıçalar üç grupta incelenebilir:

Tanrıçalar ve Sembolleri

Semboller, bir inanç sistemi tarafından oluşur; sonrasında bu semboller mitlere, ritüellere; daha sonrasında ise geleneksel sanatlara, zanaata ve sonunda da görsel ve uygulamalı sanatlara aktarılan bir mirastır. Baltık paganizminde kullanılan semboller ve motifler doğayı simgelerken, bir tanrıçaya/tanrıya gönderme yapılıdır. Eskiden bu motiflerin büyümlü bir yönü olduğuna inanıldığından, onlar ancak belli yerlerde, belli bir amaç için kullanılmıştır. Günümüzde ise bu motif ve semboller, tasarımlarda sadece süs unsuru olarak kullanılmaktadır.

Litvanya kültüründe hâlâ yaşamaya devam eden tanrıçalar ve sembolleri/motifleri aşağıdaki gibidir:

Evren Tanrıçaları

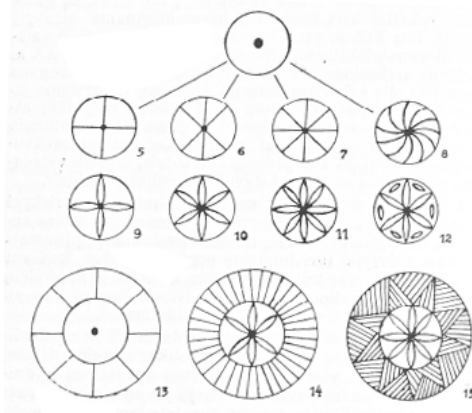
Evren tanrıçaları, Gökyüzü, Hava ve Su tanrıçaları olup evrenin düzenini sağlayarak mevsim değişimlerinden sorumludurlar. Evren tanrıçaları, Ana Toprak-Ana tanrıça (*Zemyna*) gibi her şeyin başlangıcı olarak kabul edilmekte

Dış Dünya/Tarım tanrıçaları	Ev Tanrıçaları	Evren Tanrıçaları
Austeja – Arı tanrıçası	Ev işlerin tanrıçaları	Zemyna – Toprak tanrıçası
Krumine – Çalı tanrıçası	Laume - Dokuma, Ev işleri, Çocuk Bakımı. Gayret, dürüstlük ve ahlak tanrıçası	Pergubre – Mevsim tanrıçası
Javine – Buğday tanrıçası	Vaiva – Dokuma tanrıçası	Kaupole – Bereket tanrıçası
Dirvolira – Arazi tanrıçası	Apidomé (Apydémé)- Çiftlik tanrıçası	Vaisgamta – Bereket tanrıçası
Medeina – Ağaç tanrıçası	Gabija- ev ocağı ve ekmek tanrıçası	Saule – Güneş tanrıçası
Zvoruna – Orman Hayvanlarının tanrıçası	Hayat Tanrıçaları	Ausrine-Vakarine – Yıldızlar, Güneş kızı, zaman tanrıçası
Lazdona- Kuruyemiş ve diğer orman meyvelerin tanrıçası	Laime – Şans tanrıçası	Velyke - Doğa uyanış tanrıçası, açlık kurtarıcısı. Paskalya yumurtaları ve çocukları taşıyan yaşlı bir kadın
Kremata (Krukis)- Kiaulių globėja, dien-daržio dievybė tanrıçası	Dalia- Sağlık tanrıçası	Morė (Kotrė, Magdė, Kūniškė) - Kış Ruhü
Jorė- ev hayvanlarının tanrıçası	Milda- Aşk ve özgürlük tanrıçası	Leda (Lada)- Doğum ve kış tanrıçası
Rugine Boba- buğday tanrıçası	Slogute – Rüya tanrıçası	Vaiva- Perkunas eşi, yağmur, gökkuşağı tanrıçası.
Pergrube- farklı otlar tanrıçası	Nedalia – Şansızlık tanrıçası	Brėkšta- Sabah tanrıçası
Valgina- hayvanların/atların tanrıçası	Skalsa – Yemek, bolluk tanrıçası	Undine (Nehir Gelinleri) – Göl/Deniz tanrıçası
Gota- Hayvanların çiftleşme tanrıçası	Ölüm Tanrıçaları	Upine – Nehir tanrıçası
	Nelaboji – Hastalıklar ve ölüm tanrıçası	Ponike – Ateş tanrıçası
	Giltine (Beyaz giyinmiş güzel kadın/üç kadın) – Ölüm tanrıçası	Rasa – Yağmur tanrıçası
	Veliona – Ölü ruhu	Gabija/Matėgabija – Ateş tanrıçası

Tablo 1: Baltık Mitolojisinde kadın tanrıçaların sınıflandırması ve açıklaması (Balsys, 2010; Dundulienė, 1990; Laurinkienė, 2008, 2007; Trinkunas, 2009).

ve bir varlığın olmasını sağlayan güçler olarak bilinmektedir. Zemyna, Taş Devri'nden beri bilinen en eski tanrıçalardan biridir. İnsanların hayatı Zemyna ile başlar ve biter. Tanrıçanın en önemli özelliği, can verirken onu tekrar geri alması, hem üst dünyaya ait hem de yeraltı dünyası yönetmesidir (Dunduliene, 2008: 111-123). Zemyna'yı simgeleyen çok farklı motifler kullanılmış olup, orman, ağaçlar, engerek, karakurbağası, yaban domuzu vb. bunlardan bazılarıdır (Toporov, 2000: 253, 254).

Önemli bir diğer tanrıça ise *Gabija* adlı Ateş tanrıçasıdır. Baltık aile kültüründe tanrıça *Gabija*, Ana arketipi sahiplenmiş bir tanrıça olarak bilinmektedir. *Gabija* hem evrensel ateş vasisi hem de evdeki ocağın ateşini sürekli sönmeye karşı koruyan bir tanrıçadır. Geleneksel Baltık evlerinin ortasında, sanki dünyanın merkezini sembolize eden bir ocak bulunmaktadır; ateş yakmak genelde kadının, annelerin görevidir. *Gabija*'nın görevleri arasında eklemek hazırlamak, yemek pişirme sırasında kadına yardım etmek sayılabilir. Bu tanrıça bazı bölgelerde kırmızı saçlı bir kadın, bazen bir kedi, bazen de kuş görünümündedir (Dunduliene, 2008: 142-144).

Şekil 1. Baltık paganizminde kullanılan *Saule* ve *Ausrine* motifleri.

Saule ve Ausrine

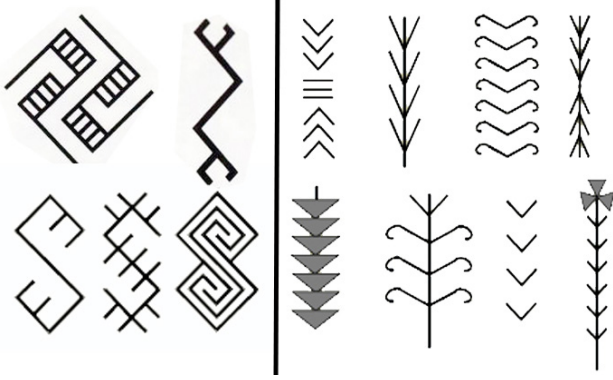
Ausrine, insan hayatının uzunluğunu belirler, sonuna doğru yıldız şekli alan kader ipliğidir. İplik, yarıda kesildiğinde, yıldız söner ve insan ölür. Litvanya masallarında *Ausrine* *dokumacı* olarak görünmektedir. *Ausrine*'nin bu

özelliği bir masalda şöyle anlatılır: *Saules*'in kızı *Ausrine*, Kötü tanrıça *Ragana*'nın krallığında yaşamak zorunda kalmıştı. Orada ipek dokur, dokuduğu kumaşı top şeklinde sararmış (Tumenas, 1999: 38). Ayrıca, 16. yüzyılda bulunan J. Lasickis'in yazılarında *Ausrine*'den ikinci güneş olarak bahsedilmektedir: *Ausrine* geceden sonra gökyüzüne ışık veren ilk yıldızdır; çiftçiler bu yıldızı takip eder, gökyüzünde görüldüğü anda sabah erkenden işlerine başlarlar, gece yıldız sönmeye başladığında işlerini bitirmek zorunda kalırlarmış (Gimbutiene, 1985: 163).

Ev (İç Dünya) Tanrıçaları

Ev (İç Dünya) tanrıçaları, işlevlere göre iki ayrı gruba ayrılmaktadır. Birinci grup, günlük yaşamda kadının görevlerini destekleyen, yardım eden tanrıçalardır. Diğer grup, daha çok manevi görevleri yerine getiren doğum, hayat ve ölüm tanrıçalarıdır. İkinci grubunun tanrıçaları en zor anında kadının yanında olan ve onu ödüllendiren ya da cezalandıran tanrıçalardır. 'Ev' tanrıçaları, Yunan mitolojisinde adalet ve düzen tanrıçalarına benzemektedir. *Themis*, iyiliğe iyilik ile kötülüğe kötülük ile cevap veren tanrıçadır. Bu tanrıçalar her kadına yardım etmez, tembel, kıskanç ve açgözlü kadınların en değerli varlıkları olan çocuklarını alıp öldürürdü. İyi niyetli ve yardım sever kadınların günlük işlerine yardımcı olarak onların yüklerini hafifletirdi. *Laima* ve *Dalia* gibi bazı tanrıçalar sağlık ve şans getirirdi. Bu tanrıçaların yanında her zaman kardeşleri *Giltine* olurdu. *Giltine* adlı tanrıça, insanın ölüm saatini belirtirdi. *Laima* ve *Laima* iki ayrı tanrıça olup birisi doğuma karar verirken öteki ise hayat boyunca başarı ve şans sağlamaktaydı. İlk dönemlerde *Laima* guguk kuşu, *Giltine* ise baykuş olarak tasvir edilse de sonradan bu tanrıçalar kadınlara dönüştürüldü (Vaitkeviciene, 2011: 112).

Mitolojide *Laima*, her zaman doğum esnasında ortaya çıktığından bazı kaynakçalarda bu tanrıça doğum tanrıçası olarak adlandırılmıştır. *Laima*, doğum yapmış bir kadını mutlaka ziyaret eder, ona farklı hediyeler getirmiş; ancak, kendisi kadına bir engerek (*zaltys*) olarak görünmüş (Laurinkiene, 2004: 70,71). Bundan dolayı *Laima*'yı simgeleyen engerek yılanı motifi, görsel ve sözel Litvanya kültüründe yaygın olarak kullanılmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Baltık Paganizminde kullanılan *Laima* motifleri.

Laume ve *Laima*, Baltık mitolojisinde en önemli dokumacılar ve şarkıcılar olarak bilinir. Bu iki tanrıçanın simgesi kuşaktır, mitolojide gökkuşağı olarak bilinmektedir (Tumenas, 1999: 37). *Laima* hayat kuşağına dokunurken *Laume*, genellikle bu kuşağın ipliklerini karıştırmaya çalışır. *Laima* dokuma yapan kadına yardım ederken, *Laume* kadına kızarsa tüm iplikleri koparabilir. Mitolojik folklore göre, *Laume* gökyüzü ve toprak arasında yaşar ve *Laume*'nin en önemli görevlerinden biri, yerde yaşayanlar arasında ahlakı korumak ve güçlendirmektir; iyiliksever işler yapan insanları *Laume* ödüllendirirken, kötü niyetlileri öldürür (Dunduliene, 2008: 25). Güzel, iri gözlü, uzun saçlı bir kadın olan *Laume*'nin bir anlamda cinselliği sembolize ettiği kabul edilir. Vefasız, kötü niyetli adamları baştan çıkaran *Laume*, onları da öldürür. *Laume*'nin çocukları çok yetenekli, aynı zamanda da yaramazdır. Babaları dünyevi özellikler taşıyan kişilerdir. Hayalleri süsleyecek kadar ideal ve güzel bir kadın olan *Laume*'nin gücü ve acımasızlığı hem kadınların hem de erkeklerin ondan korkmasına neden olur (Gimbutiene, 1985: 159,160). *Laumes* ise özellikle yoksul ve zor durumda olan kadınlara yardım eder. Kadınlar çalışırken onların çocuklarına bakar, çocuklara hediyeler getirir. Fakat sinsiz, kötü niyetli bir kadın, *Laumes*'e çocuğunu bakması için bırakırsa geri döndüğünde çocuğunu ölü bulur (Trinkunas, 2009: 13).

Laume sembollerinden en çok bilinenler, *laume atkısı* (gökkuşağı), *laume saçları* (Litvanya'da sonbaharda havada uçuşan örümcek ağı), *laume parmağı* (parmak şeklinde taşlar), *laume fırçası* (bir tür ot) *laume atı* (yusuçuk) ve *laume haçıdır* (Laurinkiene, 2008: 10,11). Tüm bu motifler arasında yaygın olarak kullanılan *Laume haçı* olup, bunun büyüdü olduğu varsayılmaktadır. *Laume haçı*, bir nesne

üzerinde el kaldırılmadan beş köşeli yıldızın boyanması veya çizilmesi ile oluşturulur. Bu şekilde kişi kendini *Laume*'nin kötülüklerinden korunacağına inanır. Buna benzer bir başka motif ise bir daire içinde dört, altı ya da sekiz yapraktan oluşan *segmental* yıldız olup başka bir tanrıçanın haçı olarak bilinmektedir. Bu tür semboller ev, ahır duvarlarına, kapılarına, ya da tavan üzerine oyulmuş olarak görülebilmektedir. Dokumalarda bunlara benzer motiflere rastlanmaktadır (Dunduliene, 2008: 30).

Dış Dünya/Tarım Tanrıçaları

Dış Dünya/Tarım tanrıçaları, tarım işlerine yardım eden, toprağın verimliliğini arttıran ve doğa felaketlerinden bitkileri koruyan tanrıçalardır. *Austeja* ise daha özel bir tanrıça olup kendisine *Arı tanrıçası* denir. Arı tanrıçası hem paganizmde hem de folklor içinde çok önemli yere sahiptir. Baltık kültüründe arıcılık çok özel bir iştir. Genellikle 'arı ile uğraşmak, kadın ile uğraşmakla aynıdır' denir. Arıcılık ancak ruh ve beden olarak temiz bir erkek tarafından yapılabilen bir iştir. Arıların, alkol kokusunu, kaba elleri, pis giysileri ve kalbinde kötülük olanları sevmediğine inanılır. Tanrıça *Austeja* aslında dünyevi kadın ile erkeğin davranışını belirler. Arı ve bal, Baltık kültüründe çok önemli olup çeyiz olarak da verilmektedir. Eğer ailenin oğullarından biri arıcılık ile uğraşıyorsa o ailede ilk önce evlenen kesinlikle arıcılık ile uğraşan erkek çocuktur. Günümüzde bile *Austeja* tanrıçası için özellikle evlilik sırasında değişik ritüeller yapılmakta ve şarkılar söylenmektedir (Balsys, 2010: 208-211).

'Baltu Zenklai Tekstileje' Sergisi

Litvanya Sanatçılar Derneği'nin, Kaunas Şubesi Başkanı G. Valcys ve 'Farklı Tekstiller' projesinin yöneticisi Birute Sarapienė tarafından, 15 Haziran 2016 tarihinde Mazeikiai Müzesi'nde 'Günümüzde Gelenek: Çağdaş Tekstillerde Baltık Sembolleri' adlı bir sergi açılmıştır.

Sergi küratörü B. Sarapienė ve serginin konseptini oluşturan Z.I. Dargiene ile konu hakkında yapılan röportajda şu bilgilere ulaşılmıştır:

'Farklı Tekstiller', 2009 yılından beri sürdürülen ve devam eden bir projedir. Yedi yıl boyunca Litvanya'nın farklı şehirlerinde ve yurt dışında bir dizi sergi açılmıştır.

Projenin misyonu, Litvanya sanat merkezlerinden (Kaunas ve Vilnius) uzakta olan bölgelere Litvanya tekstil sanatını yaymaktır. 2016 yılındaki ‘Günümüzde Gelenek: Çağdaş Tekstillerde Baltık Sembolleri’ adlı sergi 2014-2015 yılında açılan sergilerin bir devamı niteliğindedir. 2015 yılında açılan serginin konsepti ‘çağdaş tekstillerde sembollerin yansması’ olarak belirlenmiştir. Sanatçılar istedikleri kültürlerin sembollerini kullanmakta özgür bırakılmışlardır. 2016 yılında düzenlenen sergide ise Litvanya ve Baltık kültüründen ilham alınması zorunlu tutulmuştur.” (Sarapienė, 2016).

Dünyada insanın var oluşundan itibaren semboller bir kültüründen diğerine geçmiş, değişime uğrayarak tekrar doğduğu kültüre geri dönmüştür. Bu sembollerden çıkan motifler farklı bir form kazanarak zaman zaman deforme olmuş, zaman zaman da gelişerek değişmeye devam etmiştir. İnsanın yaşadığı deneyimler, bilinçaltına yerleşmiş bu motiflerin yeniden doğmasına, farklı bir form kazanmasına yol açmıştır. Yaşanılan farklı ve yeni deneyimler sembollerin de farklı yönlerini ortaya çıkararak kendi dönemlerine özgü formları oluşturmuştur.

Serginin küratörü Birute Sarapienė, 2016 yılında açılan serginin adında ve konseptinde yapılan değişikliklerin nedenini şöyle yorumlamaktadır: “Günümüzde küreselleşmenin etkisi ile dünyada birçok şey birbiri içine girmiştir. Biz köklerimize tekrar bakmak gerektiğini düşünüyoruz, Baltık kültürüne ait olduğumuzu unutmamamız gerekmektedir.” (Sarapienė, 2016).

Sergiye Litvanya’nın en önemli iki sanat okuluna mensup 13 tekstil sanatçısı katılmıştır. Sanatçılar belirlenen konsepti dokuma, iplik sarma, keçe, dijital baskı gibi farklı tekstil teknikleri kullanarak ele almıştır. Birute Sarapienė, serginin tüm sanatçılara açık olduğunu ve tek şartın lif ya da tekstil kullanma zorunluluğu olduğunu belirtmiştir. Ancak bu yılda geçen yıllarda olduğu gibi sergiye az sayıda kişi katılma cesareti göstermiş olup katılan sanatçıların tamamı kadınlardan oluşmuştur. Birute Sarapienė’e göre resim sanatında bir fırça darbesi ile ifade edilebilen bir şeyi tekstil sanatında ifade etmek o kadar da kolay değildir. Tekstil sanatı ile uğraşanların özenli, sabırlı ve özverili olması gerekmektedir (Sarapienė, 2016).

Sergi organizatörlerine göre günümüzde sanatçılar,

daha çok sosyal problemlerle dikkat çekmek amacı ile çalışmalar yapmaktadır. Ancak sanatçıların köklerine dönerek geçmişi özümsemesi, onun anlamını ve felsefesini öğrenmesi, eski ve yeniye sentezleyebilmesi, günümüz sosyal sorunlarını farklı bir şekilde yorumlamalarına yardımcı olmaktadır.

Bahsedilen bu üç serginin konseptini yazan, fikri üreten ve temayı belirleyen tekstil sanatçı Zinaidai Irutei Dargienei olmuştur. Z.I. Dargiene bir kaç yıl önce Avustralya’ya seyahat etmiş, orada gördüğü yerli sanatçıların geleneksel sanatları yorumlayarak bu sanatları devam ettirmeleri ilgisini çekmiştir. Ayrıca Z.I. Dargiene’e göre Litvanya’daki sanatçıların köklerine dönmeleri, kendi kimliklerini kaybetmeden eserlerinde kültür mirasını modernleştirerek yeniden yorumlamaları gerekmektedir. Ancak bu şekilde kendi kimliğini koruyarak gelecek nesillere aktarması mümkün olabilir.

Sergiye katılan sanatçılar, Liucija Banaitienė, Danguolė Bečelytė-Čachavičienė, Danguolė Brogienė, Zinaida Irutė Dargienė, Milda Dulkytė, Gitana Evseičikaitė-Saurazienė, Danutė Ona Jonelienė, Birutė Kaupaitė-Dominaitė, Virginija Kirvelienė, Liucija Kudžmienė, Inga Laužonytė, Rūta Narvydienė, Irena Piliutytė, Birutė Sarapienė, Genovaitė Sasnauskienė, Aušra Sedlevičiūtė, Marijona Sinkevičienė, Ona Staskevičienė, Danutė Valentaitė’dir.

Sanatçılar ve Eserleri

Eserlerde karşılaşılan renk skalası, Litvanya geleneksel dokumalarında kullanılan renklerden oluşmaktadır. Litvanya kültüründe oldukça önemli bir yere sahip geleneksel keten dokumaların doğal renkleri tekstil sanatçılarına ilham vermektedir. Sergideki eserlerde gri beyaz, sarı, yeşil ya da kahverenginin tonları, ana renk olarak gri tonları kaynağını buradan almaktadır.

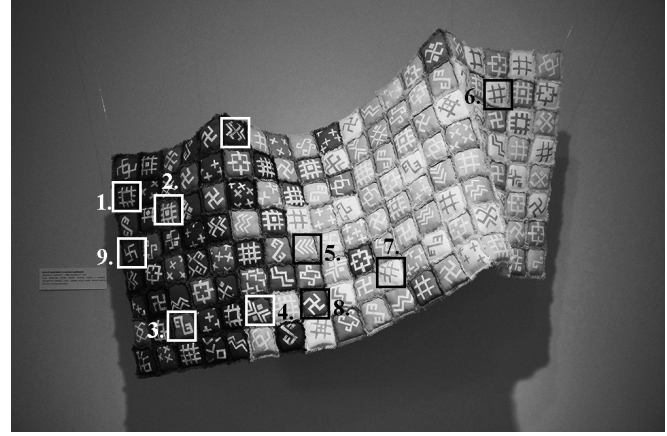
Zinaida Darginie’nin sergide yer alan ‘Hayat ağacı’ ve ‘Doğurganlık sembolü’ adlı eserleri renk açısından diğerlerinden hemen ayrılmaktadır. Z. Darginiene bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Çalışmalarımda kullandığım renkler sadece Litvanya geleneksel dokumalarından alınmamıştır. Ben farklı kültürlerin renkleri ve motiflerinden etkilenecek bunları bir arada kullandım. Ortaya yeni bir şey çıkarmaya çalıştım.” (Dargiene, 2016). Gerçekten de Z. Darginie’nin

eserlerinde statik bir kompozisyon olmasına rağmen, zengin, parlak ve net renkler bir hareket ve heyecan yaratmaktadır (Resim 1). İki eserde de kullanan daire şeklindeki motif, *Saule* ve *Ausrine* sembollerini simgelemektedir. Sanatçı bu sembolleri kendi stil ve karakterine göre şekillendirmiş olsa da Baltık motiflerinin karakterini korumayı başarabilmiştir.

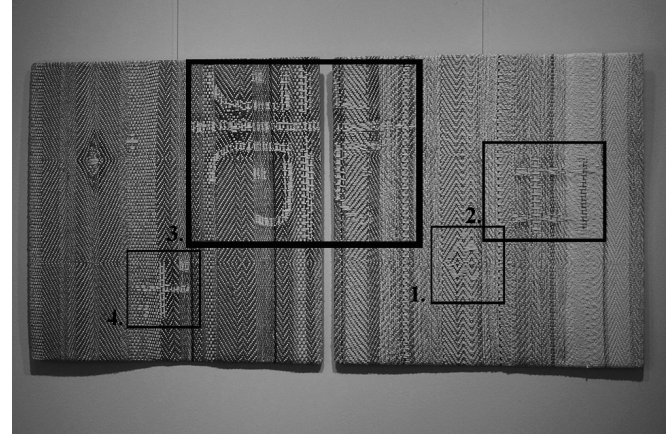

Resim 1. Zinaida Dargienė, “Pasaulio medis”(hayat ağacı), “Vai-singumo simbolis” (doğurganlık sembolü). Keçe, işleme, applike/yün.

Sergiye katılan sanatçılar arasında Baltık sembollerinin farklı anlamlarını bir arada kullanan sanatçılar Birute Sarapiene ve Liucija Kudzmiene olmuştur. Onların çalışmaları bir nevi Baltık sembollerini sözlüğü gibidir. Bazı motifler tekrar ederken bazıları olduğu gibi kullanılmış, bazıları da sanatçılar tarafından yeniden yorumlanmıştır (Resim 2). Sanki iki tanrıça ve Laume bir büyü tasarlamışlardır. Baltık paganizminde taşlara çizilen motifler, bu çalışmada kumaştan yapılmış karelerin üzerine tek tek sihirli sözcükler gibi yazılmıştır. 1 ve 2 rakamı ile belirlenmiş alanlarda *Zemyna*, 3 rakamı ile belirlenmiş alanlarda *Zaltys* motifleri görülmektedir. Laima fırçası otu 4 ve 5 rakamlı karelerin içinde, *Saule* sembolleri ise 6 ve 7 rakamlı karelerde yer almaktadır. 8 ve 9 rakamı ile belirlenen alanlarda farklı yönlere dönen iki *svastika* sembolü dikkati çekmektedir. Bunlardan birisi Laima hacı, öteki ise Perkunas hacı olarak tanımlanabilir. Sanatçıların güneşin altında, toprağın üzerinde, kadın ve erkeğin bir arada yaşadığı bir dünyayı anlatmaya çalıştıkları söylenebilir.

Resim 2. Birute Sarapiene ir Liucija Kudzmiene, ‘Pabudome ir kelkimes’ (‘Uyandı-kalkalım’ – geleneksel şarkının sözleri).

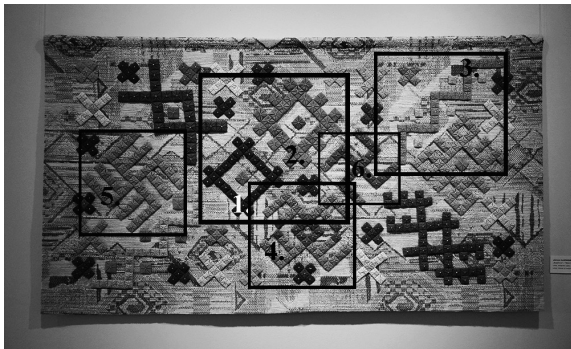
Resim 3. Danguolė Bečelytė-Čachavičienė ‘Baltų ženklai’ (Baltık Sembolleri). El dokuması / keten ve pamuk.

Diğer sanatçı Danguolė Bečelytė-Čachavičienė'nin ‘Baltu zenklai’ adlı eseri, daha sade ve sakin bir görünümde olup gri tonları kullanılarak dokunmuştur (Resim 3). 1 ve 2 rakamı ile işaretlenmiş alanda yer alan *Zaltys* şeklinin yanında stilize edilmiş *Zemyna* sembolü olduğu söylenebilir. 3 ve 4 rakamlı dikdörtgenlerin içinde yer alan haç motifi ve diğer motifler Litvanya geleneksel sanatlarında ya da Hıristiyanlık öncesinde dekor ve korunma amaçlı kullanılan motiflerden alınmış olabilir. Örneğin, 5. resimde görülen seramik kaplar üzerinde kullanılan bir *Saule* motifi; aynı motifi dokumaların tam ortasında bulunmaktadır (Resim 4).

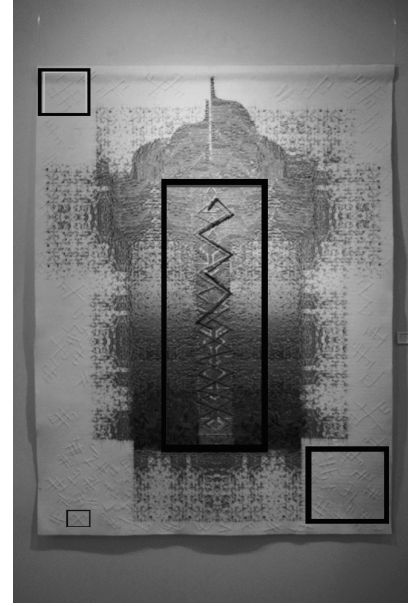

Resim 4. Seramik kaplar üzerinde kullanılan bir Saule motifidir.

Liucija Kudzmiene'ye ait olan çalışma Baltık motifler açısından oldukça zengindir. 1 ve 2 rakamı ile işaretlemiş olan semboller Saule ve Ausrine'ye aittir (Resim 5). 3 rakamı ile işaretlemiş alanda Maros sembolü görülmektedir. 3. ve 4. numara ile işaretlenmiş alanlarda kullanılan motifler Letonya'da yaygın olarak kullanılan Baltık sembollerindedir. 4 rakamı ile işaretlenmiş alanda Jumis ikizlerinin sembolü yer almaktadır. Ancak bu çalışmada kullanılan motifler arasında en dikkat çekici olan 5 ve 6 rakamı ile işaretlenmiş alanlarda yer alan farklı büyüklüklerdeki *svastika* motifleridir. Daha küçük olan svastika motifi erkek tanrı *Perkunas*'ı simgeleyen semboldür. Diğer tarafta tanrıça Laima'nın hacı sembolize edilmiştir. Sanatçının tanrı ve tanrıçayı bilinçli olarak karşı karşıya koyduğu düşünülebilir. Eserin kompozisyonu tekrar gözden geçirilirse, çevrilmiş haç şekli görülebilir. Tanrı ve tanrıçanın bu haç içine oturtulması gerçekten ilginçtir. Yana çevrilmiş haç, yeni can, sonsuzluk ve mutluluk simgesidir. Böylece L. Kudzmiene eseri ile kadın ve erkek arasındaki ilişkiye dikkat çekmek istemiştir.

Resim 5. Liucija Kudzmiene 'Sugryzimai'(getirileri). Origami tekniği, goblen.

Resim 6. L. Banaitiene, 'Zalcio Medis' (Engerek ağacı). El Dokuma/yün, pamuk.

L. Banaitiene, 'Zalcio medis' adlı çalışmasında, özel bir dokuma tekniği kullanmıştır (Resim 6). Dokumanın en dikkat çekici özelliklerinden birisi, yüzeyin düz ve kabartmalı oluşudur. Motifler, Baltık motiflerinin çizgisel karakterini taşısa da oldukça stilize edilmiştir. Ancak sol üst köşede bulunan motif, Laima hacına benzetilebilir. Eserin ortasında, yumuşak gri ve haki renklerin birbirine geçiş yaptığı bölümde stilize edilmiş *Zaltys* görünmektedir. *Zaltys*, Laima tanrıçasının simgesidir. Laima, insanın yaşamına giriş anında onun yanında duran bir tanrıçadır. Bu eserde de *Zaltys* yokluktan varoluşa geçişi yaşamaktadır. Sanki yeni doğuyormuş ve yukarı doğru Laima hacının yanına uzanıyormuş ve kendini koruma altına almak istiyormuş gibidir.

Serginin konseptine göre en farklı çalışmanın İrena Piliutyte'ye ait olduğu söylenebilir (Resim 7). Sanatçı çalışmasında sembolleri değil, kadının gündelik hayatında yaptığı işleri sembolleştirmiştir. Dokumacılık, Baltık kültüründe kutsal bir gelenektir. Özellikle kuşak dokuması, hem kadınların hem de Laume, Laime, Dalia gibi tanrıçaların yaptığı bir iştir. İ. Piliutyte, çalışmalarında genellikle gizli motifler, geometrik şekiller, ya da kavramsal ifadeleri kullanmayı sevmediğini direkt bir gönderim yapmayı ve açık olmayı tercih ettiğini belirtmektedir.

Resim 7. İrena Piliutyte. El Dokuma/tapestry, yün, pamuk.

Sonuç

İnanç sisteminde önce tanrı ve ruhlar, daha sonra semboller doğar. Sembollerden bazıları sanata, zanaata geçerken, bazıları sözcüklere dönüşür. Bunlar zamanla gizli, öz anlamlarını kaybetmeye başlar. Semboller insanlar tarafından yaratılarak taşlara işlenmiş ya da yazılmıştır. İnsan ve sembol/motif arasında derin bir ilişki olduğu söylenebilir. İnsanoğlu çizdiği/işlediği sembole inanır, ondan güç ve destek bulmaya çalışır, umutlanır. Tanrılara karşı hissettiklerini onlara karşı da beslemeye başlar. Zamanla eski inançlar etkisini kaybedip yerini yenileri olsa da insanoğlu hep köklerine bakmaya, onları anlamaya ihtiyaç duyar. Sanki her insanın onu doğuran, besleyen bir *Zemyna* tanrıçası varmış da bu tanrıça hayatın hızlı akışı içinde bir yerde kaybolmuş gibidir. Şimdi ise *Zemyna*'yı tekrar bulabilmek için bir arayış içine girmiş ve kendi içinde kaybolmuştur. Özellikle bazı sanatçılar geçmiş kültürlerin izlerini takip ederek onu kendi içine çekmeye, onu yaşamaya, hissetmeye çalışır. Aslında onların bir görevi de budur, kendi kültürünü tanımak, tanıtmak, öğrendiği şeyleri günümüze ait sorunları kendi kültüründen güç alarak çözmektir.

Dünya, hâlâ yaşamaya devam eden eski kültürler gizli semboller ve motiflerle doludur. Araştırmacılar onları çözmeye çalışsa da, bazılarını anlamak neredeyse mümkün değildir. Eski Baltık kültürü ile ilgili yazılı kaynakçalar çoğunlukla yabancılar tarafından yazılmıştır. Tacitus ve Pytheas tarafından yazılmış olan en eski kaynak bunlardan birine örnek sayılabilir. Ancak burada yer alan bilgilerin bir kısmı oldukça tartışmalıdır. Arkeolojik buluntulardan elde edilen bilgiler de fazla değildir. Günümüzde konu ile ilgili olarak antropologlar ve arkeologlar tarafından en çok

kabul gören çalışmalar Marija Gimbutas'a ait olanlardır. Yeni araştırmacılar onun kitaplarından yola çıkarak konuyu tartışıp yorumlayarak yeni makaleler ve kitaplar yazmaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili olarak kaynakça az olmasa da gerçek ve doğru bilgiyi ayıklamak oldukça zordur.

Baltıklarda yaşayan paganların tanrılar ve tanrıçalarla dolu bir inanç sistemi olmuştur. Doğaya çok bağlı oldukları için doğadan gelen her şeyi kutsallaştırmışlardır. Günümüzde kaybolmuş her otun, her ağacın, her nehrin bir tanrısı, tanrıçası ya da ruhunun olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca insanoğlu havaya, suya ve toprağa bağlı kaldığı için onları bir 'bedene' dönüştürmüş, adlar vermiş, onları temsil eden semboller yapmıştır. Böylece tanrı ya da tanrıçanın hep yanında durarak ona yardım edeceğine inanmıştır. Süsleme amacı ile yapılmış motiflere de bir anlam yüklenmiştir. Günümüzde geleneksel sanatçılardan bazıları bu motifleri kullanmaya devam etmektedirler. Kısaca genetik yolla geçen, naif çizgilere sahip geometrik şekilleri tüm dekoratif sanatlarda görmek mümkündür.

Çağdaş sanatçılar ise geleneksel sanatçılardan farklı olarak eski Baltık kültürüne ait bu motifleri yorumlamaktadırlar. Özellikle Baltık ülkelerinin tekstil sanatçıları daha derine bakmaya çalışıp tanrıların ve tanrıçaların anlamlarını öne çıkararak farklı bir ifade ile bu eski kültürü yaşatmaya çalışmaktadırlar. Bu makalede anlatılan sergi ve sergide yer alan eserler birbirinden çok farklı teknikler ile üretilmiştir. Ancak hepsinde ortak olan nokta, dokuya, renklere ve sembollere önem vermeleridir. Tabi ki her sanatçının konuya bakış açısı farklıdır; kimi sembolleri dekoratif bir şekilde kullanırken kimi daha derinlere inerek sembollerden kendi hayal dünyasını oluşturmaya çalışmıştır. Ortak amaçları ise eski Baltık sembolleri ile beraber bu kültürü yaşatmaktır. Çağdaş tekstil sanatçılarının kendi kültürlerini iyi bilmesi, geleneksel tekstilleri tanınması, onları tekrar tekrar yeni bir yaklaşım ile yorumlayarak yeniden tasarlaması oldukça önemlidir.

Notlar

- 1 Hint-Avrupa- yapay bir terim, 19 yüzyıldan itibaren Hindistan ve Avrupa dil ailelerin yayılmış yığındır açıklamak için kullanılan bir terimdir.
- 2 Thäus Prätorius (C.1635–C.1704) Protestan bir papaz, daha sonra Roma Katolik rahibi, tarihçi ve etnograf.

Kaynakça

- Ambraziejienė, Rasa (2014). *Rastis is Versmes, apie Zenklus ir Simbolius*, Kaunas: Yayınevi Spindulys, s: 16, 30
- Balsys, Rimantas (2010). *Lietuvių Ir Prūsų Dievai, Deives, Dvasios Nuo Apeigos Iki Prietaro*, Klaipėda/Litvanya: Klaipėdos Univesitetas, s: 16.
- ____(2014). *Pagoniškojo Lietuvių Ir Prūsų Panteono Raida*, Klaipėda/Litvanya: Klaipėdos Universitetas.
- Dundulienė, Prane (1990). *Senoves Lietuvių Mitologija Ir Religija*, Vilnius/Litvanya: Yayınevi "Mokslas", s: 4.
- ____(2008). *Pagonybe Lietuvoje, Moteriskos Dievybes*, Vilnius/Litvanya: Mokslo ir Enciklopediju Leidybos Institutas, s: 111-123, 142-144.
- Gimbutas, Marija (1963). *The Balts*, London: Thames And Hudson, s: 21.
- ____(1985). *Baltai Pries Istoriniais Laikais*, Vilnius/Litvanya: Yayınevi "Mokslas", s: 163.
- Jovaiša, Eugenijus (2014). *Aisciai. Raida., II.*, Vilnius: Lietuvos Mokslu Akademija.
- Laurinkienė, Nijolė (2008). Rasojančiu Rūgū Svente (3), Litvanya: *Siaures atėnai*, 2008 06 20, Nr. 23 (897): 10-11.
- ____(2007). Motina Zemyna Baltu Deivių Kontekste I, Mokslo Darbai, Liaudies Kultura, 2007/2 (113): 9-19.
- ____(2007). Motina Zemyna Baltu Deivių Kontekste II, Mokslo Darbai, Liaudies Kultura, 2007/3 (114): 31-39.
- ____(2004). Gyvates Rysys Su Gyvybe Ir Jos Atsiradimu, Litvanya: *Kulturu Kryzkeles*, Tautosakos Darbai Xxi (Xxviii): 70-71.
- Saltanavičiute, Jurgita (2006). "Lithuanian Paganism: A 'Native' Critique", Defining Region: Socio-Cultural Anthropology and Interdisciplinary Perspectives, Part 2., *Acta Historica Universitatis Klaipedensis XIII*, Studia Antropologica II: 48.
- Savoniakaite, Vida (2008). Lietuvos etnografija tarp savos kultūros tyrimų, Lietuvos mokslu akademija, *Lituanistica*, 2008. T. 54. Nr. 4(76): 61-72
- Toporov, Vladimir (2000). *Baltu Mitologijos ir Ritualo Tyrimai*, çev. Erdvilas Jakulis, Vilnius/Litvanya: Aidai, s: 253-254, 276, 277.
- Trinkūnas, Jonas (2009). *Lietuvių Senosios Religijos Kelias*, Vilnius/Litvanya: Yayınevi Asveja, s: 16,17.
- Tumėnas, Vytautas (1999). "Juostu Rysys Su Mitologija", *Mokslo Darbai, Liaudies Kultura*, 1999/6 (69): 37.

Vaitkevičienė, Daiva (2011). "Libation In Baltic Religious Practices", *Archaeologia Baltica 15*, Baltic Worldview: From Mythology To Folklore: 112.

Vaiskunas, Jonas (1992). *Saules ir Menulio Simbolika*, Vilnius: Academia, s: 134.

Vėlius, Norbertas (1996). *Baltu Religijos Ir Mitologijos Saltiniai I, Nuo Seniausiu Laiku Iki Xv Amziaus Pabaigos*, Vilnius: Mokslo ir Enciklopediju Leidykla, s: 24, 27.

Zinkevičius, Zigmantas (2005). *Lietuvių Tautos Kilme*, Vilnius: Mokslo ir Enciklopediju Leidybos institutas, s: 38.

Zinkevičius, Zigmantas, Aleksejus Luchtanas, Gintautas Cesnys (2006). *Tautos Kilme*, Vilnius: Mokslo ir Enciklopediju leidybos centras, s: 47-54.

Kaynak Kişiler

Dargiene, Z. I. (2016). Kişisel fotoğraf arşivi.

Sarapiene, B. ve Dargiene, Z. I. (2016) ile konu ile ilgili "Skype" üzerinde röportaj ve internet üzerinde yazışmalar, Vilnius/İzmir: Ekim 6-17, 2016.

Görsel Kaynaklar

Şekil 1. Baltik Paganizminde kullanılan Saule ve Ausrine'nin motifleri (Vaiskunas, 1992: 134).

Şekil 2. Baltik Paganizminde kullanılan Laima motifleri (Ambraziejienė, 2014: 63).

Resim 1. Zinaida Dargienė, "Pasaulio medis"(hayat ağacı), "Vai singumo simbolis" (doğarganlık sembolü). Keçe, işleme, applike/yün (Dargiene, 2016: kişisel fotoğraf arşivi).

Resim 2. Birute Sarapiene ir Liucija Kudzmiene 'Pabudomeir kelkimes' ('Uyandı-kalkılım' – geleneksel şarkının sözleri) (Dargiene, 2016: kişisel fotoğraf arşivi)

Resim 3. Danguolė Bečelytė Čachavičienė 'Baltų ženklai' (Baltik Sembolleri). El dokuması / keten ve pamuk (Dargiene, 2016: kişisel fotoğraf arşivi)

Resim 4. Seramik kaplar üzerinde kullanılan bir "Saule" motifidir (Ambraziejienė, 2014: 30).

Resim 5. Liucija Kudzmiene "Sugryzimai"(getirileri). Origami tekniği, goblen (Dargiene, 2016: kişisel fotoğraf arşivi).

Resim 6. L. Banaitiene, 'Zalcio Medis' (Engerek ağacı). El Dokuma/yün, pamuk (Dargiene, 2016: kişisel fotoğraf arşivi).

Resim 7. İrena Piliutyte. El Dokuma/tapestry/ yün, pamuk (Dargiene, 2016: kişisel fotoğraf arşivi).